

۱۵۵۳۰۰

کشف جرم در حریم خصوصی

تألیف:
جمال بهادری

www.ketab.ir

مجمع علمی و فرهنگی مجلس

سرشناسه	: بهادری، جلال،
عنوان و نام پدیدآور	: کشف جرم در حریم خصوصی / جلال بهادری.
مشخصات نشر	: تهران: مجد، ۱۳۹۶.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۱۹۳-۸۶۱-۰
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
موضوع	: جرم‌پایی
موضوع	: Criminal investigation
موضوع	: حریم شخصی -- قوانین و مقررات -- ایران --
موضوع	: Privacy -- *Law and legislation -- Iran
موضوع	: حریم شخصی -- قوانین و مقررات
موضوع	: Privacy -- *Law and legislation
رده بندی کنگره	: HV ۸۰۷۳/ب۹ک۵ ۱۳۹۶
رده بندی دیویی	: ۳۶۳/۲۵
شماره کاتالوگ ملی	: ۴۹۳۶۹۸۸

هرگونه تکثیر کامل یا قسمتی از کتاب بدون اجازه پدیدآورنده، یا ناشر خلاف قانون، شرع و اخلاق است. هرگونه تخلف را به دفتر مرکزی مجده گزارش فرمایید.

کشف جرم در حریم خصوصی

نویسنده: جلال بهادری

انتشارات مجد

چاپ اول: ۱۳۹۶ تعداد: ۵۰۰ نسخه

حق چاپ محفوظ و منحصراً «مجد» است.

دفتر مرکزی: مجد

تهران، میدان انقلاب، تقاطع خیابان منیری جاوید و شهید رجایی ژاندارمری، پلاک ۵۷، طبقه پنجم

تلفن و دورنگار: ۶۶۴۹۵۰۳۴ - ۰۲۱ - ۶۶۴۳۳۸

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۱۹۳-۸۶۱-۰

ISBN: 978-600-193-861-0

شعبه فروردین: خیابان ۱۲ فروردین، مقابل تعزیرات، پلاک ۲۸۳، طبقه دوم، تلفن: ۶۶۴۹۰۹۹۸

شعبه اردیبهشت: خیابان منیری جاوید (اردیبهشت)، تقاطع شهدای ژاندارمری، پلاک ۵۹، تلفن: ۶۶۴۸۶۸۷۴

www.majdlaw.com

E-mail: info@majdlaw.com

کانال رسمی انتشارات مجد در تلگرام: @majdlaw

فهرست مطالب

۹	درآمد
۱۳	فصل اول: کلیات و کشف علمی جرایم
۱۳	مقدمه
۱۴	مبحث نخست: سیر تحولات در تحقیقات و کشف جرایم
۱۷	گفتار اول: ورود به صحنه جرم
۱۷	بند اول: بررسی صحنه جرم
۱۹	بند دوم: اهمیت صحنه جرم
۲۱	بند سوم: جایگاه پلیس علمی
۲۳	بند چهارم: سیوه‌های تحقیقات
۲۵	بند پنجم: انواع تحقیقات
۲۷	گفتار دوم: تعیین هدف مشخص
۲۸	بند اول: تعریف و لای تعین هویت
۲۹	بند دوم: اهداف تعیین هویت پلیس علمی
۳۰	بند سوم: روشهای قدیمی تعیین هویت
۳۴	بند چهارم: روشهای فعلی تعیین هویت
۳۸	گفتار سوم: شیوه‌های کشف جرم در تاریخ ایران و اسلام
۳۸	بند اول: ایران در اعصار گذشته
۳۸	بند دوم: نحوه‌ی کشف جرایم در اسلام
۴۱	بند سوم: مصادیق کشف جرم در ایران و اسلام
۴۴	مبحث دوم: صحنه‌ی جرم، دلایل و مدارک
۴۴	گفتار اول: انواع دلایل جرم و کاربرد آنها
۴۵	بند اول: دلایل اصلی
۴۵	بند دوم: دلایل ارتباطی
۴۶	بند سوم: دلایل قابل پیگیری
۴۶	گفتار دوم: مدارک مشکوک
۴۸	بند اول: مدارک عام
۴۸	بند دوم: مدارک خاص
۴۹	بند سوم: تشخیص مدرک عام از مدرک خاص
۴۹	گفتار سوم: آثار مادی صحنه جرم
۵۰	بند اول: شیشه و کارشناسی آن

- ۵۲..... بند دوم: خاک‌وشن
- ۵۴..... بند سوم: خون
- ۵۶..... مبحث سوم: موانع کشف جرم در نظام عدالت کیفری
- ۵۷..... گفتار اول: عوامل منتسب به نیروی انسانی
گفتار دوم: عوامل ناظر بر تشکیلات، کمبود ابزارهای لازم و عدم بهره‌برداری از فناوری پیشرفته
- ۵۹.....
- ۶۱..... فصل دوم: بازرسی پلیسی
- ۶۵..... مبحث نخست: پلیس و مرز امنیت
- ۶۸..... گفتار اول: پلیس
- ۶۸..... بند اول: تاریخچه پلیس
- ۷۳..... بند دوم: ساخت پلیس
- ۷۵..... بند سوم: وظایف پلیس
- ۷۷..... بند چهارم: نهادهای پلیس در جمهوری اسلامی ایران
- ۷۸..... گفتار دوم: امنیت ریاست بنایی
- ۸۰..... بند اول: مفهوم شناسی
- ۸۳..... بند دوم: سیاست جنایی امنیت حقوقی
- ۸۹..... مبحث دوم: بایسته‌های بازرسی
- ۹۱..... گفتار اول: مفهوم و مبانی بازرسی
- ۹۱..... بند اول: مفهوم بازرسی
- ۹۳..... بند دوم: مبانی بازرسی
- ۹۵..... گفتار دوم: منابع حقوقی و انواع بازرسی
- ۹۵..... بند اول: منابع حقوقی موضوع بازرسی
- ۱۰۱..... بند دوم: انواع بازرسی‌ها
- ۱۱۸..... گفتار سوم: مشروعیت ادله
- ۱۲۰..... بند اول: مفهوم دلیل
- ۱۲۳..... بند دوم: مشروعیت تحصیل دلیل
- ۱۳۱..... فصل سوم: حمایت حقوق کیفری از حق خلوت
- ۱۳۳..... مبحث نخست: حق خلوت
- ۱۳۶..... گفتار اول: جایگاه حق خلوت
- ۱۴۴..... گفتار دوم: مبانی حق خلوت
- ۱۴۴..... بند اول: مبانی فلسفی
- ۱۴۷..... بند دوم: مبانی سیاسی

۱۴۹.....	بند سوم: مبانی فقهی.....
۱۵۴.....	مبحث دوم: جایگاه حق خلوت در حقوق کیفری.....
۱۵۴.....	گفتار اول: جلوه های حق خلوت.....
۱۵۴.....	بند اول: حریم خصوصی روانی.....
۱۵۵.....	بند دوم: حریم خصوصی جسمانی.....
۱۵۸.....	بند سوم: حریم خصوصی فیزیکی.....
۱۶۰.....	بند چهارم: حریم خصوصی ارتباطی.....
۱۶۱.....	بند پنجم: حریم خصوصی اطلاعاتی.....
۱۶۲.....	بند ششم: حریم خصوصی ژنتیکی.....
۱۶۳.....	گفتار دوم: تهدیدگران حق خلوت.....
۱۶۳.....	بند اول: دساتر ساز: انزهای وابسته.....
۱۶۶.....	بند دوم: مؤسسات و نهادهای خصوصی.....
۱۶۷.....	بند سوم: مصالح اجتماعی.....
۱۶۸.....	بند چهارم: اشخاص حقیقی.....
۱۷۰.....	گفتار سوم: تأمین امنیت در علمر مصاحبت عمومی و حق خلوت.....
۱۷۰.....	بند اول: امنیت و مداخله کنونی در حریم خصوصی.....
۱۷۴.....	بند دوم: تقدم مصلحت عمومی بر حق خلوت.....
۱۸۱.....	نتیجه گیری و پیشنهادها.....
۱۸۷.....	فهرست منابع و ماخذ.....

درآمد

کشف جرم در حریم خصوصی به عنوان یکی از اهداف حقوق کیفری را می‌توان از ابعاد مختلف مورد بررسی قرار داد. در این پژوهش تلاش شده است تا با رویکردی فراگیر جنبه‌های اصلی این موضوع یعنی، جنبه‌های نظری و عملی آن، مورد بررسی قرار گیرد تا علاوه بر شناسایی چارچوب این مفهوم، به بررسی موضوعات و ابهامات رویه حاضر و آثار آن بر فرد جامعه پرداخته شود. به منظور ارائه‌ی پژوهشی جامع، سه فصل به همراه نتیجه‌گیری و ارائه‌ی پیشنهادها به شرح ذیل در نظر گرفته شده است: هدف از نگارش فصل نخست، آشنایی خواننده با مباحثی است که لازمه‌ی درک بهتر مباحث سایر فصول هستند. از این رو در فصل اول با عنوان کلیات و کشف علمی جرایم به تحولات تاریخی در این عنوان و سیر بررسی صحنه جرم، جایگاه پلیس علمی و انواع تحقیقات جنایی، دلایل و مدارک کاشف از صحنه جرم، تیپ‌های کشف جرم در ایران باستان و دین اسلام و چگونگی بررسی صحنه جرم در جرایم خاص، رهنمای تشکیلات و موانع کشف جرم در نظام عدالت کیفری خواهیم پرداخت. در فصل دوم، به تحولات تاریخی تحقیقات جنایی پلیس، شناخت وظایف پلیس، سیاست‌های مابین در پیش گرفته‌شده توسط حقوق کیفری در جهت کشف جرم، شناخت مفهوم بازرسی و بیان این امر مهم، انواع بازرسی - ها، نحوه‌ی تحصیل دلیل در بررسی صحنه جرم و مسروعه‌ی دلائل به‌دست‌آمده می‌پردازیم. در نتیجه، امید است که خواننده‌ی محترم پس از مطالعه این فصل، مفهوم بازرسی پلیسی و چگونگی تحصیل مشروع دلیل و آگاهی از رویکرد سیاست جنایی حقوق کیفری در امر تحقیقات جنایی و سایر مفاهیم اصطلاحی را مورد آرزوی قرار دهد. پس از آشنایی با کشف علمی جرایم و انواع بازرسی‌ها و سیاست‌های جنایی اتخاذشده برای ورود به حریم خصوصی اشخاص در جهت کشف جرم، به جایگاه حق خلوت، گستره‌ی حریم خصوصی شهروندان، مبانی حق خلوت، انواع حریم خصوصی، تهدیداتی که علیه حق خلوت شهروندان وجود دارد، رعایت کردن حق خلوت اشخاص به عنوان یک اصل و ترجیح دادن مصالح اجتماعی بر منافع فردی، جایگاه توجیه نهاد مصلحت و مداخله در حریم خصوصی شهروندان بررسی خواهد شد. براین اساس، می‌توان فصل مزبور را مهم‌ترین فصل پژوهش دانست. بر خود فرض می‌دانم از آقای دکتر سید عباس حسینی نیک (مدیریت محترم انتشارات حقوقی مجد) که زمینه چاپ و نشر این اثر را فراهم آوردند،

صمیمانه تشکر نموده و برای ایشان آرزوی موفقیت نمایم. بدیهی است بضاعت اندک علمی نگارنده، اثر حاضر را با کاستی‌های فراوان همراه نموده است. نویسنده امیدوار است اثر حاضر با همه‌ی کاستی‌ها مورد قبول اساتید و جویندگان طریقت دانش واقع گردد.

طرح موضوع

دانش آیین دادرسی کیفری شاخه‌ای از حقوق کیفری عمومی است که نقطه شروع آن وقوع بزه است. با وقوع رفتارهای بزهکارانه علیه اجتماع شهری و امنیت فردی شهروندان حاضر در اجتماع موجی از احساس ناامنی در میان شهروندان جامعه ایجاد می‌گردد و کشف چنین رفتارهایی می‌تواند پیچیده باشد. یکی از مراحل آیین دادرسی کیفری تحقیقات است. بعد از وقوع جرم، قوای عمومی در بدنه دادسرا ناگزیر به بازرسی و تفحص در حریم خصوصی اشخاص هستند تا به‌غایت نهایی خود یعنی دستگیری مظنون یا متهم و درنهایت کشف حقیقت نائل آیند. لازم به ذکر است اشخاص حاضر در جامعه نیازمند امنیت اجتماعی می‌باشند و این امنیت لازمه نظم اجتماعی است، لذا جامعه از سویی نیازمند نیروی کنترل‌کننده و از سوی دیگر اشخاص حاضر در جامعه دارای حقوق و آزادی‌های اساسی می‌باشند. لازم آزادی این است که به‌موجب آن افراد بتوانند استعدادها و توانایی‌های طبیعی و خداداد، خویش را به کار اندازند، مشروط بر آنکه آسیب یا زیانی به دیگران وارد نسازند. با قبول آنکه آزادی برحاسته از سرشت آدمی است، درواقع به کار انداختن آن، ارتقا مراتب انسانی و نیل به تمدن را به دنبال خواهد داشت. اجتماعی که افراد آن آزاد و آزادمنش‌اند، متمتع از پیشرفت‌های چشمگیر در تمام زمینه‌های اجتماعی، فرهنگی، سیاسی، علمی، صنعتی و اقتصادی است. علاوه بر آن در محیط عاری از جبر و فشار فوق‌العاده پای بندی به فضایل اخلاقی، بدون هرگونه عاقبتی رشد می‌کند و جزء معتقدات مردم درمی‌آید. نظریه لیبرالیسم که بر آزادی فردی تأکید دارد به شهروندان این امکان را می‌دهد تا به این وسیله به حکومت‌ها در اتخاذ تدابیر در جهت اجرای آنها کمک نماید و از سوی دیگر، با بررسی تدابیر اتخاذشده، نحوه اجرای آنها را تحت نظر حاکمیت، مانع تضییع حقوق افراد و منحرف شدن حکومت‌ها از جهت اصلی‌شان - که همانا تأمین و رعایت حقوق افراد است - شوند. یعنی، شهروندان که انسان‌هایی خردمند فرض می‌شوند باید از توانایی تصمیم‌گیری مستقل و آزادانه جهت مشارکت در عرصه‌های مختلف برخوردار باشند. در این معنا سیاست جنایی برای تضمین آزادی شهروندان ضمن به رسمیت شناختن اصل قانون‌مندی به مدارای کیفری و مشارکت جامعه مدنی توجه ویژه دارد. لذا اصل بر آزادی و حقوق افراد است و حقوق و آزادی‌های فردی در تأمین و تضمین حق امنیت جانی - مالی افراد و امنیت جامعه باید به‌طور متعادل رعایت شود. بدین

ترتیب، اگر حق امنیت بر حق تأمین حقوقی - قضایی غلبه کند، به سمت حقوق کیفری امنیت مدار می‌رویم. در سیاست جنایی امنیت مدار، فضای ترس بافضای ناامنی دلیل دیگری برای برجسته شدن نگاه‌های امنیتی به مجرم برای کشف جرم است. در سال‌های اخیر شاهد آن هستیم که در جوامع مدرن امروزی یعنی جوامع ارگانیک، حقوق کیفری در برابر کشف جرائم و نگاهش به مظنون و مجرم سرکوب گر شده است. لذا حقوق کیفری در سالیان اخیر در برخورد با کشف جرائم، بعد انسانی و انسان باور خود را تا اندازه‌ای از دست داده است. کشف جرم مستلزم اعطای اختیارات کافی به کارگزاران نظام عدالت کیفری به‌ویژه ضابطین دادگستری است. یکی از مهم‌ترین این اختیارات بازرسی پلیسی است. قلمروی بازرسی پلیسی به مفهوم تفحص و تفتیش وسیع بوده، شامل اقسامی است از جمله: بازرسی مسکن، اماکن شامل هتل‌ها، بیمارستان‌ها، ورزشگاه‌ها، سالن‌های نمایش و...، بازرسی بدنی وسایط نقلیه، مراسلات، استراق سمع و کلیه عملیات کاوشگرانه است. از آنجاکه برای کشف جرم اختیارات ویژه‌ای مانند استفاده از سلاح گرم، اختیار استفاده از قوای قهریه در موارد لزوم، اعزازه سابق آزادی بزهکاران مطابق قانون، اجازه تفتیش و بازداشت و... قرار داده شده است. مستلزم این است که گاهی اختیارات قانونی، خود منجر به پیدایش تهدیدات نسبت به حریم و آزادی‌های مشروع شهروندان می‌شود. لذا با پیدایش اشکالی از بزهکاری حقوق کیفری باید با روش رویکرد امنیت محور و اتخاذ تدابیر سرکوبگر در راستای بازرسی پلیسی و کشف جرم، حقوق و آزادی‌های اساسی و خلوت شهروندان جامعه را مورد تهدید قرار می‌دهد. در واقع امنیت چنین رویکردی در بازرسی و کشف جرم با نادیده انگاشتن کرامت انسانی و نقض حریم خصوصی و زیر پا گذاشتن اصل برائت همراه می‌شود. بنابراین اندیشه آزادی‌خواهی و حمایت از حریم خصوصی، اندیشمندان را بر آن داشت تا قوانین کیفری را به نفع متهم اصلاح کنند. احترام به زندگی خصوصی فرد، متضمن رعایت حریم منزل، مسکن و محرمانه نگه‌داشتن مکاتبات می‌باشد. با توسعه و تحول فنون مدرن تحقیقاتی، احترام به حریم خصوصی افراد، بیش از پیش مورد توجه قرار گرفته‌است و همواره مشاهده شده است که طرفین دعوا به‌منظور امحای ادله ابرازی علیه خود، مدعی تحقق تعدی و تجاوز به حریم شخصی خود می‌شوند. اهمیت حریم خصوصی اشخاص به قدری است که هتک آن می‌تواند موجب بی‌اعتباری دلایلی گردد که از طریق آن تحصیل می‌شود.

ابهام در مفهوم پاره‌ای از مصادیق حریم خصوصی ایجاب می‌کند تا در مقام جرم‌انگاری تا مرز امکان از هرگونه ابهام و اجمالی پرهیز شود. نو پیدا بودن بسیاری از مفاهیم مربوط به خلوت، اهتمام به شفافیت قوانین را ضروری‌تر می‌سازد. به همین ترتیب باید

هم‌جواری و تداخل مصالح و منافعی که زیر عنوان خلوت از آنها دفاع می‌شود با بهره‌ای دیگر از عناوین به‌خوبی توجه کرد. هم‌جواری مفهوم نقض خلوت با جرایمی چون افترا و هتک حرمت باعث می‌شود تا گاه تفکیک نقض حریم خصوصی از جرایمی مانند «هتک حرمت»، «افشای سر» و «ضررهای شرفی» که آنها نیز در سیاهه‌ی جرایم کیفری نوع کشورها جایگاه خاص خود را دارند، دشوار شود. به هم آمیختگی‌هایی از این دست، هم می‌تواند مایه‌ی سردرگمی دادرسان شود و هم تضييع حقوق متهمان یا بزه دیدگان را در پی داشته باشد.

مهرترین حقوقی که قانون اساسی بر آن تأکید دارد (اصل ۲۲ق.ا.)، همانا آزادی‌های فردی است و نظر به اهمیت آزادی در زندگی افراد و حفظ حق خلوت آنها که دین مبین اسلام بر عنایت و توجه خاصی به آن داشته (آیه ۲۷سوره نور)، نیازمند آن است که اقداماتی را در راستای نظام‌مند و قانونی کردن بازرسی‌ها موردبررسی قرار دهیم تا تهدیدات و موارد ضرر شهروندی به حداقل خود برسد. قانون‌گذار با تلاش در قانون جدید آیین دادرسی کیفری با قصد شفاف‌سازی انجام چنین ورودی در حریم خصوصی اشخاص را منوط به دلایل و امارات قوی دانسته است و انجام صحیح آن منوط به شرایط مقرر در قانون مقید شده است، وگرنه عملی بی‌اعتبار و غیرقانونی به شمار خواهد رفت و تهدیدات و تبعات جبران‌ناپذیرش بر جای خواهد گذاشت.

آنچه در این پژوهش مدنظر است؛ بررسی موضوعات، ابهامات و نارسایی‌هایی است که در قوانین و رویه قضایی حاضر وجود دارد، تا با ارزیابی صحیح تحقیقات، با توجه به اصل برائت و حساسیت امر بازرسی، تعاریف دقیق از حق خلوت و گستره آن، کاردانی و تخصص و آموزش لازم به دادسرا و نیروی تحت اختیار، انجمن کشف علمی جرایم در راستای تأمین امنیت جامعه همراه با کرامت انسانی و حفظ آزادی‌های فردی، و کاستن از تبعات و تهدیدات نقض حقوق شهروندی، در تزاخم میان حریم خصوصی و مصالح اجتماعی همچون کشف جرم، رعایت حق خلوت اشخاص را به‌عنوان یک اصل تلقی کرده و عدول از آن صرفاً در صورتی که مصلحت مهم‌تر وجود داشته باشد، مجاز بدانیم. امید است در این راستا گامی استوار در جهت حاکمیت قانون، رعایت عدالت، دادرسی عادلانه و حفظ حقوق شهروندی و کشف حقیقت برداشته شود.